

ตลาดน้ำท่าคากับวิถีชีวิตชุมชน
ตำบลท่าคา อำเภอมักพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

นายเรวัต ฤกษ์มงคลกุล

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง ตลาดน้ำท่าคากับวิถีชีวิตชุมชน กรณีศึกษา ตลาดน้ำท่าคา ตำบลท่าคา อำเภอมักพวา จังหวัดสมุทรสงคราม มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการดำรงอยู่ของตลาดน้ำท่าคากับวิถีชีวิตชุมชนโดยรอบตลาดน้ำท่าคา ความเป็นมาและเอกลักษณ์ที่สำคัญของตลาดน้ำท่าคา และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน วิถีชีวิตชุมชนโดยรอบตลาดน้ำท่าคา และทุนทางสังคมของชุมชนโดยรอบตลาดน้ำท่าคาที่เกี่ยวข้องกับตลาดน้ำท่าคา

การศึกษานี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีพื้นที่ที่ศึกษา คือ ตลาดน้ำท่าคา ตั้งอยู่บริเวณคลองพันลา หมู่ที่ ๒ บ้านคลองศาลา ตำบลท่าคา อำเภอมักพวา จังหวัดสมุทรสงคราม กลุ่มประชากรที่ศึกษา ประกอบไปด้วยพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคา ชาวบ้าน และผู้นำชุมชนในชุมชนโดยรอบตลาดน้ำท่าคา ภายใต้นโยบายการวิจัยเชิงคุณภาพ และแนวคิดทุนทางสังคม

ผลการศึกษาพบว่าวิถีชีวิตชุมชนทั้ง ๓ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านสภาพภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชุมชน วิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจและอาชีพของชุมชน และวิถีชีวิตด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนต่างมีบทบาทสูงยิ่งต่อความสัมพันธ์กับตลาดน้ำท่าคา ซึ่งส่งผลทำให้ตลาดน้ำท่าคาสามารถดำรงอยู่มาจนถึงปัจจุบัน โดยพบว่าสภาพภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชุมชน ทำให้มีการสร้างบ้านเรือนให้อยู่ติดหรือใกล้กับเครือข่ายทางน้ำ เพื่อการใช้ประโยชน์จากเครือข่ายทางน้ำเหล่านี้ รวมถึงการใช้เรือพายสำหรับสัญจรไปซื้อขายสินค้าที่ตลาดน้ำท่าคาได้โดยง่าย ส่วนวิถีชีวิตชุมชนด้านเศรษฐกิจและอาชีพ ทำให้เกิดอาชีพที่เหมาะสม นั่นคือ อาชีพการทำสวนมะพร้าว และพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคา โดยทั้งสองอาชีพต่างเกี่ยวพันกับตลาดน้ำท่าคา ทำให้ตลาดน้ำท่าคาอุดมไปด้วยสินค้าทางการเกษตรมากมายให้เลือกซื้อหา และสำหรับวิถีชีวิตชุมชนด้านสังคมและวัฒนธรรม เนื่องจากสังคมและวัฒนธรรมของชาวสวนมะพร้าวในพื้นที่ตำบลท่าคา เป็นสังคมที่ไม่มีเวลาในการปฏิสัมพันธ์กัน ยกเว้นแต่การแสดงออกผ่านเครือข่ายทางน้ำ นั่นคือ งานแข่งขันกีฬาทางน้ำประจำปีของตลาดน้ำท่าคา และการซื้อขายสินค้าโดยมีตลาดน้ำท่าคาเป็นศูนย์กลาง ในวันข้างขึ้นและข้างแรม ทุก ๒ ค่ำ ๗ ค่ำ และ ๑๒ ค่ำ นั่นเอง

สำหรับความเป็นมานั้น ตลาดน้ำท่าคาเคยเป็นตลาดบกมาก่อน โดยตั้งอยู่บริเวณทำนบกินที่กั้นคลองท่าคาที่จะไปเชื่อมต่อกับคลองแม่กลอง ต่อมาจึงมีการย้ายมาซื้อขายกันบนเรือ เกิดเป็นตลาดน้ำท่าคาเป็นครั้งแรก ส่วนสภาพโดยทั่วไปในอดีตของตลาดน้ำท่าคาเป็นสถานที่เพื่อการซื้อขายสินค้าที่มีเรือมาซื้อขายเป็นจำนวนมาก และจอดเต็มตลอดลำคลอง แต่ปัจจุบัน จากกระแสความเปลี่ยนแปลงทางการคมนาคมทางบก และการท่องเที่ยว ทำให้จำนวนเรือของพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาที่มาขายได้ลดจำนวนลงเหลือเพียงหลักสิบ อย่างไรก็ตาม ตลาดน้ำท่าคาก็ยังคงรักษาเอกลักษณ์ที่สำคัญเช่นในอดีตเอาไว้ได้ ไม่ว่าจะเป็นในมิติด้านช่วงวันเวลาที่มาซื้อขาย พื้นที่ที่มาซื้อขาย สินค้าที่มาซื้อขาย และผู้คนที่มาซื้อขาย ทำให้ตลาดน้ำท่าคากลายเป็นตลาดน้ำเพื่อชุมชนที่หลงเหลือเพียงแห่งเดียวในจังหวัดสมุทรสงคราม

ส่วนทุนทางสังคมของชุมชนโดยรอบตลาดน้ำท่าคาที่เกี่ยวข้องกับตลาดน้ำท่าคาพบว่า มีทุนวัฒนธรรม ทุนบุคคล ทุนเครือข่ายและความสัมพันธ์ และทุนภูมิศาสตร์ แต่จากผลการศึกษาพบว่า ทุนภูมิศาสตร์เป็นการค้นพบปรากฏการณ์ใหม่ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของทุนทางสังคม เนื่องจากยังไม่เคยมีการกล่าวถึงในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของทุนทางสังคมมาก่อน กล่าวคือ สิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ หรือสิ่งที่มีได้ถูกสร้างขึ้นโดยฝีมือมนุษย์ มิใช่เฉพาะทรัพยากรธรรมชาติเท่านั้นที่สามารถเป็นส่วนหนึ่งของทุนทางสังคมได้ หากแต่ยังมีลักษณะทางภูมิศาสตร์หรือภูมิประเทศที่ควรนับเนื่องเป็นส่วนหนึ่งของทุนทางสังคมด้วย

สำหรับข้อเสนอแนะต่อชุมชน ต้องรักษาสภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ชุมชนตำบลท่าคา ร่วมกันรักษาวนเวลาที่มาซื้อขายของตลาดน้ำท่าคา รวมถึงการปลูกฝังอาชีพพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคา ส่วนข้อเสนอแนะต่อองค์กรที่เกี่ยวข้อง ควรมีการทำประชาคมที่เกี่ยวข้องกับตลาดน้ำท่าคา มีการพิจารณามาตรการหรือกฎเกณฑ์ที่ควรปฏิบัติในการซื้อขายสินค้าหรือการท่องเที่ยวที่ตลาดน้ำท่าคา อีกทั้งการพิจารณาจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการค้าขายสินค้าของตลาดน้ำท่าคา และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป ควรมีการทำการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อตลาดน้ำท่าคาของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มาเที่ยว ตลาดน้ำท่าคาในวันช้างขึ้นและช้างแรม ทุก ๒ ค่ำ ๗ ค่ำ และ ๑๒ ค่ำ เปรียบเทียบกับที่มาเที่ยวตลาดน้ำท่าคาในทุกวันเสาร์ – อาทิตย์ อีกทั้งการทำการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติ หรือความคิดเห็นที่มีต่อตลาดน้ำท่าคาของพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาที่มาซื้อขายที่ตลาดน้ำท่าคาในวันช้างขึ้นและช้างแรม ทุก ๒ ค่ำ ๗ ค่ำ และ ๑๒ ค่ำ เปรียบเทียบกับที่มาซื้อขายที่ตลาดน้ำท่าคาในทุกวันเสาร์ – อาทิตย์ และควรมีการศึกษาผลกระทบของตลาดน้ำท่าคาจากกระแสการท่องเที่ยว รวมถึงการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดทำศูนย์เรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการค้าขายสินค้าของตลาดน้ำท่าคา

บทนำ

จังหวัดสมุทรสงครามหรือเมืองแม่กลอง เป็นจังหวัดที่เล็กที่สุดในประเทศไทย คือมีพื้นที่ประมาณ ๔๑๖ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๒๖๐,๐๐๐ ไร่ (สุรจิต ชิริเวทย์, ๒๕๔๗, น. ๗) ตั้งอยู่ริมฝั่งทะเลด้านตะวันตกของประเทศไทย โดยมีแม่น้ำแม่กลองเป็นแม่น้ำสายหลักไหลผ่านจังหวัดที่มีสภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบลุ่มและไหลออกสู่อ่าวไทยที่อำเภอเมืองสมุทรสงคราม (ราตรี โตเพ่งพัฒน์, ๒๕๔๓, น. ๑๗๕) อีกทั้งยังมีคลองสายต่างๆ จำนวน ๓๕๖ สาย โยงใยเป็นเครือข่ายเหมือนใยแมงมุม ทำให้จังหวัดสมุทรสงครามมีชื่อเรียกอีกอย่างว่า “จังหวัด ๓ น้ำ” คือ มีน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม ทำให้มีทรัพยากรธรรมชาติที่สอดคล้องกับระบบนิเวศที่แตกต่างกัน เช่น บริเวณตอนบนของจังหวัดจะทำสวนผลไม้ สวนเหียน เนื่องจาก การขึ้น-ลงของน้ำเป็นน้ำจืด ส่วนบริเวณตอนกลางจะทำสวนมะพร้าวผล และมะพร้าวน้ำตาล เนื่องจากสามารถทนต่อสภาพของน้ำกร่อย และน้ำเค็มบ้างบางช่วงเวลาได้ ส่วนตอนล่างจะทำนาเกลือ ทำป่าโกงกางเผาถ่าน ทำนาเกลือ และทำประมงทะเล ด้วยเหตุที่เป็นน้ำเค็ม เป็นดิน โดยเฉพาะการทำสวนผลไม้ ที่ทำให้ในอดีตมีการเรียกขานเรียกสวนผลไม้แห่งนี้เปรียบเทียบกับ การทำเรียกสวนผลไม้ของบางกอกว่า “บางช้างสวนนอก บางกอกสวนใน” (สุรจิต ชิริเวทย์, ๒๕๔๗, น. ๔๑-๔๓)

ก่อนปี พ.ศ.๒๕๑๖ ซึ่งเป็นช่วงเวลาก่อนที่ถนนพระราม ๒ หรือถนนธนบุรี – ปากท่อ จะสร้างเสร็จเชื่อมการคมนาคมทางถนนจากกรุงเทพมหานครลงสู่ภาคใต้ โดยตัดผ่าน จังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อเสริมเส้นทางถนนสายเพชรเกษมที่มีเส้นทางตัดผ่านจังหวัดนครปฐม และจังหวัดราชบุรี นั้น จังหวัดสมุทรสงครามยังคงดำรงความเป็นเมืองปิดที่ต้องอาศัยการติดต่อกับโลกภายนอกผ่านเส้นทางแม่น้ำแม่กลอง เส้นทางถนนสายแม่กลอง – ปากท่อ (สายเก่า) และเส้นทางรถไฟสายแม่กลอง-วงเวียนใหญ่ (สุรจิต ชิริเวทย์, ๒๕๔๗, น. ๑๐) ส่วนการเดินทางภายในจังหวัดสมุทรสงครามก็อาศัยเส้นทางคมนาคมตามลำน้ำแม่กลอง และคลองสาขาที่มีอยู่อย่างมากมายเป็นหลัก ทำให้จังหวัดสมุทรสงครามมีตลาดน้ำเป็นแหล่งสำคัญของการซื้อขายของผู้คนในท้องถิ่น ซึ่งมีอยู่หลายแห่งทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ เช่น ที่อำเภอเมืองสมุทรสงคราม มีน้ดบางปิ่น น้ดคลองโคน ที่อำเภออัมพวา มีตลาดน้ำอัมพวา น้ดท่าคา และน้ดบางจาก ส่วนที่อำเภอบางคนที มีน้ดบางนกแขวก น้ดบางน้อย เป็นต้น โดยตลาดน้ำทั้งหลายเหล่านี้จะจัดขึ้นสลับกันด้วยการเรียงตามลำดับตามวันข้างขึ้นและข้างแรม (ราตรี โตเพ่งพัฒน์, ๒๕๔๓, น. ๑๘๑)

ปัจจุบัน ด้วยระบบการคมนาคมทางบกที่สะดวกสบายและเข้าถึงทุกพื้นที่ ส่งผลให้ ตลาดน้ำในจังหวัดสมุทรสงครามสำหรับการซื้อขายของผู้คนในท้องถิ่นได้หลงเหลืออยู่เพียงแห่งเดียว นั่นคือ ตลาดน้ำท่าคา ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่บริเวณคลองพันลา (ราตรี โตเพ่งพัฒน์,

๒๕๔๓, น. ๒๐๒) ของหมู่ที่ ๒ บ้านคลองศาลา ตำบลท่าคา อำเภอมัทพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ทั้งนี้ ชุมชนท้องถิ่นโดยรอบตลาดน้ำท่าคาแห่งนี้จะมีลักษณะทางภูมิประเทศที่สำคัญ คือ มีคลองท่าคาเป็นคลองสายสำคัญของหมู่บ้านที่พาดผ่านกลางหมู่บ้าน และมีคลองย่อย หรือคลองสาขาเชื่อมต่อกัน ได้แก่ คลองพันตา คลองสวนทุ่ง คลองขุนเจ็ก เป็นต้น และด้วยเหตุที่มีการมีคลองหลายสายพาดผ่านนี้เอง ทำให้เกิดลักษณะพิเศษ ๒ ประการ ประการแรก คือ การเดินทางของชาวบ้านยังนิยมเดินทางโดยใช้เรือเป็นพาหนะ แม้ว่าจะมีถนนลาดยางเชื่อมกับโลกภายนอก และประการที่สอง คือ ยังคงมีตลาดน้ำสำหรับเป็นสถานที่ซื้อขายของคนในท้องถิ่น ซึ่งก็คือตลาดน้ำท่าคา นั่นเอง โดยที่ตลาดน้ำแห่งนี้สามารถดำรงอยู่ร่วมกับชุมชนท้องถิ่นแห่งนี้มาได้อย่างยาวนานนับร้อยปีจวบจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ ชุมชนท้องถิ่นโดยรอบตลาดน้ำท่าคายังกล่าวถึงมีลักษณะของความเป็นชุมชนสูงมาก และต่างก็มีความสมัครสมานสามัคคี และเอื้ออาทรต่อกัน (ยุคลธร เตชะวนากร, ๒๕๔๕, น. ๔๕)

อย่างไรก็ตามเอกลักษณ์ของตลาดน้ำท่าคาอันเนื่องมาจากการดำรงอยู่มาอย่างยาวนานและสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตการค้าขายทางน้ำของคนในท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง นั้นก็ดำรงอยู่อย่างมีพลวัตท่ามกลางปัจจัยที่อาจส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อเอกลักษณ์ดังกล่าว ยกตัวอย่างเช่น นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยร่วมกับจังหวัดสมุทรสงครามและองค์การบริหารส่วนตำบลท่าคาเคยดำเนินการพัฒนาตลาดน้ำท่าคาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ด้วยการให้มีการเพิ่มวันออกตลาดน้ำอีก ๒ วันในทุกสัปดาห์ คือ วันเสาร์ – อาทิตย์ ในปี พ.ศ.๒๕๓๘ ปี พ.ศ.๒๕๔๐ และปี พ.ศ.๒๕๔๒ นอกเหนือจากนั้นมาซื้อขายกันในวันข้างขึ้นและข้างแรม ทุก ๒ ค่ำ ๗ ค่ำ และ ๑๒ ค่ำ แต่การจัดตลาดน้ำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จ และต้องปิดตัวไปในที่สุด (ยุคลธร เตชะวนากร, ๒๕๔๕, น. ๔๘-๕๑) เนื่องจากพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาไม่มีความเคยชินกับวิถีการค้าขายทางน้ำแบบดั้งเดิมตามวันทางจันทรคติ หรืออีกความหมายหนึ่งก็คือ การท่องเที่ยวไม่สามารถทำให้วิถีการค้าขายทางน้ำที่เคยมีมาในอดีตจนถึงปัจจุบันต้องเปลี่ยนแปลงไปนั่นเอง (ยุคลธร เตชะวนากร, ๒๕๔๕, น. ๑๐๐) ดังนั้น ตลาดน้ำท่าคา จึงยังคงมีกิจกรรมซื้อขายกันระหว่างผู้คนในท้องถิ่นเฉพาะวันข้างขึ้นและข้างแรม ทุก ๒ ค่ำ ๗ ค่ำ และ ๑๒ ค่ำ เหมือนเช่นในอดีต (ปัจจุบัน ตลาดน้ำท่าคากลับมาเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวในวันเสาร์ – อาทิตย์อีกครั้ง ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๒ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๒, น. ๑๒๗)

การที่ตลาดน้ำท่าคาหรือนัดท่าคายังคงสามารถดำรงสถานะของการเป็นตลาดน้ำที่ทำการซื้อขายกันระหว่างผู้คนในท้องถิ่นที่ถือปฏิบัติกันมาอย่างยาวนานจนถึงปัจจุบันและสามารถสืบเนื่องต่อไปในอนาคตได้ ถึงแม้ว่าจะมีปัจจัยภายนอกที่อาจส่งผลให้ตลาดน้ำท่าคาสูญเสียเอกลักษณ์แบบดั้งเดิมไปบ้าง ยกตัวอย่างเช่น การคมนาคมทางบกที่สะดวกต่อการทำให้เกิดการซื้อขายสินค้าหรือการส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวตลาดน้ำท่าคาเป็นระยะดังที่กล่าวมาข้างต้น

แต่ตลาดน้ำท่าคาก็สะท้อนให้เห็นความเข้มแข็งที่สามารถยืนหยัดในท่ามกลางกระแสของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทำให้มีความสนใจในการที่จะศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับตลาดน้ำท่าคาในแง่มุมของการดำรงอยู่ของตลาดน้ำท่าคามีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตชุมชนโดยรอบตลาดน้ำท่าคาอย่างไร ตลาดน้ำท่าคามีความเป็นมาและเอกลักษณ์ที่สำคัญอย่างไร และปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร วิถีชีวิตชุมชนโดยรอบตลาดน้ำท่าคาเป็นอย่างไร และทุนทางสังคมของชุมชนโดยรอบตลาดน้ำท่าคาที่เกี่ยวข้องกับตลาดน้ำท่าคาเป็นอย่างไร

การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อทำการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการดำรงอยู่ของตลาดน้ำท่าคา กับวิถีชีวิตชุมชนโดยรอบตลาดน้ำท่าคา ความเป็นมาและเอกลักษณ์ที่สำคัญของตลาดน้ำท่าคา และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน วิถีชีวิตชุมชนโดยรอบ ตลาดน้ำท่าคา และทุนทางสังคมของชุมชนโดยรอบตลาดน้ำท่าคาที่เกี่ยวข้องกับตลาดน้ำท่าคา ภายใต้แนวคิดวิถีชีวิตชุมชน และแนวคิดทุนทางสังคม โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม คือ มุ่งศึกษา สภาพชีวิต ความเป็นจริงที่ดำรงอยู่ ทัศนคติ วิธีคิด ความรู้สึก การปรับตัว การแก้ไขปัญหา และการให้ความหมายตามประสบการณ์ของกลุ่มตัวอย่างที่เลือกทำการศึกษา ดังนั้น การวิจัยเชิงคุณภาพจึงเหมาะสมกับการศึกษานี้ เพราะเป็นวิธีที่วิเคราะห์ข้อมูลละเอียด มีความต่อเนื่องของช่วงเวลา สามารถนำปัจจัยด้านความรู้สึกนึกคิด จิตใจ และพฤติกรรมของมนุษย์ มาแปลความหมาย และอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี

ความเป็นมาและเอกลักษณ์ที่สำคัญของตลาดน้ำท่าคา และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

ตลาดน้ำท่าคาเคยอยู่ในสถานะของการเป็นตลาดบกมาก่อน โดยตั้งอยู่บริเวณทำนบกินที่กั้นคลองท่าคาที่จะไปเชื่อมต่อกับคลองแม่กลอง ต่อมาจึงมีการย้ายมาซื้อขายกัน บนเรือ เกิดเป็นตลาดน้ำท่าคาเป็นครั้งแรก โดยมี ลบ บุญปลอด เป็นผู้ริเริ่มให้เกิดขึ้น มีอาณาบริเวณยาวตลอดคลองท่าคา ตั้งแต่บริเวณหมู่ที่ ๑๒ กับหมู่ที่ ๕ ของตำบลท่าคาจนถึงวัดมณีสวรรค์ ส่วนเหตุผลที่จัดตลาดน้ำท่าคาในวันข้างขึ้นและข้างแรมทุก ๒ ค่ำ ๗ ค่ำ และ ๑๒ ค่ำ ก็เพื่อมิให้ขัดตรงกับวันนัดของตลาดน้ำอื่นๆ โดยรอบอาณาบริเวณ อนึ่ง คำว่าท่าคานั้น มีข้อสันนิษฐานว่า ในอดีตพื้นที่แถบนี้มีการทำนาในร่องสวน จึงมีทางน้ำเป็นทางที่ชาวนา เรียกว่า ปลัก สำหรับให้ควายใช้เดิน และกินน้ำ แต่เป็นปลักที่ลึกมาก เรือสามารถผ่านเข้ามาได้ แต่ไม่ทะลุ ครั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จประพาสต้นตามเส้นทางไปบ้านกำนันจัน ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลท่าคาในปัจจุบัน จึงทรงตรัสถามว่า จะปล่อยให้คาอยู่ทำไม ทำไมไม่ขุดให้ทะลุ จึงกลายเป็นที่มาของคำว่า ท่าคา นั่นเอง

สภาพโดยทั่วไปในอดีตของตลาดน้ำท่าคาเป็นสถานที่เพื่อการซื้อขายสินค้าระหว่างพ่อค้าแม่ตลาดน้ำท่าคาค้าด้วยกัน และพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคากับชาวบ้านทั้งในและนอกชุมชนตำบลท่าคา ซึ่งมีเรือที่มาซื้อขายเป็นจำนวนมาก และจอดเต็มตลอดลำคลอง โดยมีการจัดระเบียบของเรือที่นำสินค้าประเภทต่างๆ มาซื้อขายด้วยการจัดทำป้ายระบุชื่อสินค้าบริเวณริมตลิ่งตลอดแนวลำคลอง นอกจากนี้ ยังมีอาคารบ้านเรือนตั้งอยู่ริมคลองท่าคาและคลองสาขาริมฝั่งที่เป็นที่ตั้งของตลาดน้ำท่าคา เพื่อเป็นร้านค้าสำหรับซื้อขายกับเรือที่มามีค้าขายที่ตลาดน้ำท่าคาด้วย สินค้าที่มีการซื้อขายกันที่ตลาดน้ำท่าคามักเป็นสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภค และสินค้าในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

ปัจจุบัน ตลาดน้ำท่าคาได้ย้ายมาตั้งอยู่บริเวณคลองพันลา หมู่ที่ ๒ ตำบลท่าคา อำเภอดำรงวิทยารัษฎานุบำรุง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยยังคงมีการซื้อขายสินค้าของพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาทั้งในและนอกชุมชนตำบลท่าคาในวันข้างขึ้นและข้างแรมทุก ๒ ค่ำ ๗ ค่ำ และ ๑๒ ค่ำ ตั้งแต่เวลา ๐๖.๐๐ – ๑๒.๐๐ น. โดยจำนวนเรือของพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาที่มาขายได้ลดจำนวนลงจากหลักร้อยเหลือเพียงหลักสิบ อย่างไรก็ตามตลาดน้ำท่าคาได้เพิ่มวันซื้อขายทุกวันเสาร์ – อาทิตย์ ตั้งแต่เวลา ๐๖.๐๐ – ๑๒.๐๐ น. ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๒ สาเหตุสำคัญที่ทำให้ขนาดของตลาดน้ำท่าคาลดลง และมีการเพิ่มวันซื้อขายทุกวันเสาร์ – อาทิตย์ เนื่องจากสาเหตุ ๒ ประการ กล่าวคือ ผลกระทบจากการพัฒนาระบบการคมนาคมทางบก และกระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และโหยหาอดีตของวิถีชีวิตคนไทยที่พึ่งพาสายน้ำเป็นหลัก ซึ่งส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงสภาพทั่วไปของตลาดน้ำท่าคาเมื่อเปรียบเทียบกับในอดีต

แม้ว่าความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอันเนื่องมาจากการพัฒนาระบบการคมนาคมทางบก และกระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ส่งผลกระทบต่อตลาดน้ำท่าคาอย่างมีอาชงหลีกเลี่ยงได้ แต่ตลาดน้ำท่าคาก็ยังคงสามารถรักษาลักษณะของตลาดน้ำท่าคาไว้ได้เมื่อเปรียบเทียบกับสภาพเดิมในอดีต กล่าวคือ ในมิติด้านช่วงวันเวลาที่มาซื้อขาย ตลาดน้ำท่าคายังรักษาเวลาการซื้อขายของตนเหมือนอย่างเดิม คือ ในวันข้างขึ้นและข้างแรมทุก ๒ ค่ำ ๗ ค่ำ และ ๑๒ ค่ำ ในขณะที่เมื่อพิจารณามิติด้านพื้นที่ที่มาซื้อขาย พบว่าพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคากลุ่มดั้งเดิมและกลุ่มใหม่ยังคงเน้นการซื้อขายสินค้ากันบนเรือมากกว่าที่จะขยับขึ้นไปค้าขายบนบก ส่วนมิติด้านสินค้าที่มาซื้อขาย จากการศึกษาพบว่าสินค้าหลักที่สำคัญที่พ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาเข้ามาซื้อขายที่ตลาดน้ำท่าคาอย่างสม่ำเสมอ คือ สินค้าทางการเกษตรที่พ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาสามารถผลิตขึ้นได้เองร่วมกับสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภค เหมือนกับประเภทของสินค้าที่มีการซื้อขายนับแต่อดีต และสุดท้ายในมิติด้านผู้คนที่มาซื้อขาย เห็นได้ว่าชาวบ้านทั้งในชุมชนและนอกชุมชนตำบลท่าคาเป็นลูกค้ากลุ่มหลักที่นิยมมาเลือกซื้อขายสินค้ากับพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาที่ตลาดน้ำท่าคาในช่วงวันข้างขึ้นและข้างแรมทุก ๒ ค่ำ ๗ ค่ำ และ ๑๒ ค่ำ

อนึ่ง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตลาดน้ำท่าคาเมื่อเปรียบเทียบกับในอดีตก็มีด้วยเช่นกัน โดยเมื่อพิจารณาในด้านมิติด้านช่วงวันเวลาที่มาซื้อขาย เห็นได้ว่าการจัดตลาดน้ำท่าคาเพิ่มขึ้นจากเดิม คือ ทุกวันเสาร์ – อาทิตย์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ เนื่องจากอิทธิพลจากกระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน ส่วนมิติด้านพื้นที่ที่มาซื้อขาย เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวจึงมีการพัฒนาพื้นที่บริเวณตลาดน้ำท่าคาอย่างขนานใหญ่ หากแต่สิ่งเหล่านั้นเป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมวิถีชีวิตชุมชนของตลาดน้ำท่าคา และพ่อค้าแม่ค้าบนบกที่นิยมนำสินค้านานาชนิดมาซื้อขายในทุกวันเสาร์ - อาทิตย์เป็นส่วนใหญ่มากกว่า ในขณะที่ เมื่อพิจารณาในด้านมิติด้านสินค้าที่มาซื้อขาย พบว่าสินค้าที่มีลักษณะเฉพาะที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น กรอบรูป เสื้อยืด หมวก เป็นต้น ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของระบบการซื้อขายที่ตลาดน้ำท่าคาด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ ยังมีการจัดนำเที่ยวตามเส้นทางการเดินทางเพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิตและประวัติศาสตร์ของชุมชนตำบลท่าคา อีกด้วยสุดท้าย ในมิติด้านผู้คนที่มาซื้อขายได้เกิดลูกค้านักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ที่มาตลาดน้ำท่าคาเพิ่มขึ้น นั่นคือ กลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มายังตลาดน้ำท่าคาแห่งนี้ อีกทั้งเกิดกลุ่มพ่อค้าแม่ค้ากลุ่มใหม่ด้วย กล่าวคือกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าบนบกที่ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มบุคคลที่มีภูมิลำเนาอยู่นอกพื้นที่ชุมชนตำบลท่าคา โดยนิยมนำสินค้านานาชนิดมาซื้อขายในทุกวันเสาร์ – อาทิตย์เป็นส่วนใหญ่

วิถีชีวิตชุมชนโดยรอบตลาดน้ำท่าคา

(๑) สภาพภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมของชุมชนโดยรอบตลาดน้ำท่าคา

การที่ลักษณะทางภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ตำบลท่าคาประกอบด้วยเครือข่ายของระบบคลองสายหลัก คลองสาขา แพรก ลำราง และลำประโดง โยงใยถึงกันมีผลต่อรูปแบบการสร้างบ้านเรือนในชุมชนท่าคา เนื่องมาจากบ้านเรือนในชุมชนตำบลท่าคามีลักษณะเป็นเรือนทรงไทยพื้นถิ่น และเรือนไทยโบราณที่มีการยกเสาสูง เพื่อให้สามารถป้องกันจากน้ำท่วมและน้ำหลาก อีกทั้งตัวเรือนของบ้านจะหันหน้าให้กับลำคลอง หรือเส้นทางคมนาคมทางน้ำ และบริเวณหน้าบ้านที่หันหน้าเข้าหาคลองเกือบทุกหลังมีส่วนเปิดโล่งที่ใช้สำหรับเป็นชาน ศาลาทำน้ำ หรือบันไดทำน้ำ นอกจากนี้ ยังมีอยู่เก็บเรือ หรือที่จอดเรือโดยจะสร้างไว้ที่หน้าบ้าน หรือข้างบ้าน หรือใต้ถุนบ้าน เพื่อเป็นการช่วยอำนวยความสะดวกและสนับสนุนให้ชาวบ้านในชุมชนตำบลท่าคาสามารถเดินทางคมนาคมทางน้ำได้อย่างง่ายดาย รวมถึงการเข้าถึงตลาดน้ำท่าคาจากบ้านเรือนในชุมชนตำบลท่าคาได้โดยง่ายอีกด้วย

นอกจากมีผลต่อรูปแบบการสร้างบ้านเรือนชุมชนในท่าคาแล้ว ลักษณะทางภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ตำบลท่าคา ทำให้พื้นที่ตำบลท่าคามีลักษณะที่พิเศษ กล่าวคือมีการผสมผสานในการเดินทางคมนาคมร่วมกันทั้งการคมนาคมทางบก และการคมนาคมทางน้ำ

โดยชาวบ้านในชุมชนตำบลท่าคามีการพึ่งพาเส้นทางการคมนาคมทางน้ำเหล่านี้สำหรับการใช้ประโยชน์เพื่อการสัญจร การลำเลียงสินค้าทางการเกษตรเพื่อซื้อขาย รวมถึงการค้าขายทางน้ำที่เกี่ยวข้องกับตลาดน้ำท่าคาคด้วยอีกด้วย จึงยิ่งช่วยส่งเสริมบทบาทของตลาดน้ำท่าคาให้กลายเป็นตลาดนัดเพื่อการซื้อขายสินค้า เพื่อการอุปโภคบริโภคที่สำคัญในชีวิตประจำวันของชุมชนตำบลท่าคาอีกด้วย

ลักษณะทางภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมที่พิเศษอีกอย่างของพื้นที่ตำบลท่าคา นั่นคือการที่พื้นที่ตำบลท่าคาอยู่ใกล้กับชายฝั่งทะเล ทำให้น้ำเค็มจากอ่าวไทยสามารถแทรกผ่านเข้าสู่พื้นที่ตำบลท่าคาผ่านเครือข่ายคลองสายหลัก คลองสาขา แพรก ลำราง และลำประโดงมากมายได้อย่างง่ายดาย อันเป็นผลมาจากปรากฏการณ์น้ำขึ้น – น้ำลง ซึ่งเป็นตัวกำหนดความสะดวกของพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาจากในพื้นที่ตำบลท่าคาและพื้นที่ข้างเคียง และชาวบ้านทั้งในและนอกชุมชนตำบลท่าคาในการเดินทางมาซื้อขายสินค้า ณ ตลาดน้ำท่าคาคด้วย เนื่องจาก ปรากฏการณ์น้ำขึ้น – น้ำลง ส่งผลให้ระดับน้ำในคลองสายหลัก คลองสาขา แพรก ลำรางและลำประโดง มีความแตกต่างกัน กล่าวคือเมื่อน้ำขึ้นทำให้ระดับน้ำในคลองสายหลัก คลองสาขา แพรก ลำราง และลำประโดง สูงเพียงพอที่จะสามารถนำเรือออกจากอู่เรือ และพายเรือมาตามเส้นทางสู่ตลาดน้ำท่าคาได้ แต่เมื่ออยู่ในลักษณะของน้ำลง ทำให้ระดับน้ำในคลองสายหลัก คลองสาขา แพรก ลำราง และลำประโดง ต่ำจนไม่สามารถที่จะนำเรือออกจากอู่เรือ และพายเรือมาตามเส้นทางสู่ตลาดน้ำท่าคาได้ นั่นเอง

(๒) วิถีชีวิตชุมชนด้านเศรษฐกิจและอาชีพโดยรอบตลาดน้ำท่าคา

วิถีชีวิตชุมชนด้านเศรษฐกิจและอาชีพของชาวบ้านในพื้นที่ตำบลท่าคาส่วนใหญ่ คือการทำเกษตรกรรม ได้แก่ การปลูกมะพร้าวผลและมะพร้าวน้ำตาลเป็นหลัก รวมถึงอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่เป็นการพัฒนาต่อเนื่องมาจากการปลูกมะพร้าวน้ำตาล ได้แก่ การแปรรูปน้ำตาลมะพร้าวหรือน้ำตาลปีบ ส่วนกิจกรรมในระบบเศรษฐกิจและอาชีพที่รองลงมาที่ชัดเจนที่สุด คือการซื้อขายสินค้า ณ ตลาดน้ำท่าคา ซึ่งจะมีพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาจากทั้งในชุมชนตำบลท่าคา และจากภายนอกชุมชนท่าคามารวมตัวกัน

ภาพรวมของวิถีชีวิตชุมชนด้านเศรษฐกิจและอาชีพของชาวบ้านในตำบลท่าคา คือการทำอาชีพเกษตรกรรมนับตั้งแต่อดีตที่มีการทำสวนเตียนและการทำนา จวบจนถึงการเปลี่ยนผ่านไปสู่การทำสวนมะพร้าวผลและมะพร้าวน้ำตาล รวมถึงการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรของมะพร้าวน้ำตาล โดยผลผลิตจากในพื้นที่ของชุมชนตำบลท่าคาคังกล่าวข้างต้น เป็นส่วนสำคัญของสินค้าที่มีการซื้อขาย ณ ตลาดน้ำท่าคา ร่วมกับสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภคที่สำคัญในชีวิตประจำวันชนิดอื่นๆ ที่พ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคานำมาซื้อขาย ดังนั้นความสามารถของชุมชนตำบลท่าคาในการรักษาประสิทธิภาพการผลิตและป้อนสินค้าทางการเกษตรเข้าสู่ตลาดน้ำท่าคาได้อย่างสม่ำเสมอ ทำให้ตลาดน้ำท่าคาสามารถดำรงอยู่มาได้จวบจนถึงปัจจุบัน กลายเป็น

ความสัมพันธ์ที่แนบแน่นอย่างแยกไม่ออก ฉะนั้นตลาดน้ำท่าคาจึงเป็นสถานที่อีกแห่งหนึ่งที่ทำให้ชาวสวนมะพร้าวในชุมชนตำบลท่าคาได้มีโอกาสจัดสรรผลผลิตที่สามารถผลิตขึ้นได้เองบางส่วนมาซื้อขายกับพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาที่มาจากนอกชุมชนตำบลท่าคา รวมถึงชาวบ้านทั้งในและนอกชุมชนตำบลท่าคาที่ต้องการสินค้าเหล่านั้นเพื่อการอุปโภคบริโภคภายในครัวเรือน

ส่วนวิถีชีวิตชุมชนด้านเศรษฐกิจและอาชีพโดยรอบตลาดน้ำท่าคาที่มีความสัมพันธ์กับตลาดน้ำท่าคาโดยตรงนั้น กล่าวคือ สินค้าที่มีการซื้อขายกันที่ตลาดน้ำท่าคามักจะเป็นสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภคภายในครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ เช่น ผลิตผลทางการเกษตร อาทิ มะพร้าว ส้ม กระเทียม หอม เป็นต้น ซึ่งเป็นพืชที่มีการปลูกกันมากในแถบตำบลท่าคา อำเภออัมพวา และตำบลจอมปลวก และตำบลดอนมะโนรา อำเภอบางคนที ฉะนั้นพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาบางคนที่เป็นชาวสวนผลไม้ด้วยก็จะนำผลิตผลทางการเกษตรเหล่านี้มาซื้อขายที่ตลาดน้ำท่าคา ทำให้ตลาดน้ำท่าคากลายเป็นแหล่งระบายสินค้าอีกแห่งหนึ่ง ส่งผลให้ชาวบ้านทั้งในและนอกชุมชนตำบลท่าคาต่างก็มาหาซื้อขายสินค้ากันที่นี้ด้วย นำมาซึ่งแรงจูงใจต่อพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาคนอื่นๆ ที่มีภูมิลำเนาทั้งในและนอกชุมชนตำบลท่าคาต่างก็นำสินค้าชนิดอื่นๆ มาซื้อขายเพิ่มเติมด้วย ซึ่งมักจะเป็นอาหารคาวหวาน เช่น ก้วยเตี่ยว หอยทอด ข้าวเหนียวมูล หน้าต่างๆ เป็นต้น กลายเป็นสภาวะการพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างตลาดน้ำท่าคา กับพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคา กับชาวบ้านทั้งในและนอกชุมชนตำบลท่าคาที่สามารถเข้าเลือกซื้อสินค้าที่ต้องการได้ตามความสะดวกและความพึงพอใจนั่นเอง

(๓) วิถีชีวิตชุมชนด้านสังคมและวัฒนธรรมโดยรอบตลาดน้ำท่าคา

วิถีชีวิตชุมชนด้านสังคมและวัฒนธรรมของชาวบ้านในพื้นที่ตำบลท่าคาที่โดดเด่นคือ สังคมและวัฒนธรรมของชาวสวนมะพร้าว ซึ่งมีลักษณะที่เน้นการปฏิสัมพันธ์กันภายในครัวเรือนเป็นหลัก เนื่องจากมีการใช้แรงงานที่เป็นสมาชิกของครอบครัวทั้งหมดไปกับการดำเนินกิจกรรมในการปลูกและบำรุงรักษามะพร้าวผลและมะพร้าวน้ำตาล รวมถึงการปาดวงตาลมะพร้าวเพื่อรองเอาน้ำตาลมะพร้าวหรือน้ำตาลโสมผลิตน้ำตาลมะพร้าวในรูปของน้ำตาลปีบ หรือน้ำตาลปึก ทำให้ชาวบ้านในชุมชนตำบลท่าคาใช้เวลาตลอดวันไปกับการประกอบอาชีพการทำสวนมะพร้าว และการทำน้ำตาลมะพร้าวภายในครัวเรือน ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดจะเกิดขึ้นทุกวัน ไม่มีวันหยุด โดยสมาชิกภายในครัวเรือนจะแบ่งงานกันทำในแต่ละกิจกรรม แปลความหมายได้อีกความหมายหนึ่งว่าเป็นสังคมที่ไม่ได้มีเวลารวมกลุ่มกัน หรือให้เวลากับกิจกรรมทางสังคมมากนัก นอกจากนี้ รูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่มักตั้งบ้านเรือนอยู่ริมลำคลอง ลำประโดง และอยู่ในสวนมะพร้าวของแต่ละครัวเรือน ไม่ได้มีการตั้งบ้านเรือนแบบรวมหมู่เป็นอาณาบริเวณของหมู่บ้าน ทำให้บ้านเรือนแต่ละหลังตั้งแยกกันอยู่ ก็ยิ่งส่งผลให้มีเวลาปฏิสัมพันธ์กันระหว่างครัวเรือนเป็นไปได้ยากมากขึ้น

แม้ว่าชุมชนตำบลท่าคาเป็นสังคมที่ไม่ได้มีเวลามารวมกลุ่มกัน หรือให้เวลากับกิจกรรมทางสังคมมากนัก แต่ก็ยังมีคุณลักษณะของการแสดงออกทางสังคมบางอย่างร่วมกัน ภายใต้ระยะเวลาที่มีอยู่อย่างจำกัด นั่นคือการแสดงออกทางสังคมที่มีความสัมพันธ์ร่วมกับตลาดน้ำท่าคา ได้แก่ งานแข่งขันกีฬาทางน้ำประจำปีของตลาดน้ำท่าคา การรวมกลุ่มทำกิจกรรม การบริการของตลาดน้ำท่าคา และการทำให้ตลาดน้ำท่าคาเป็นพื้นที่เพื่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

งานแข่งขันกีฬาทางน้ำประจำปีของตลาดน้ำท่าคา เป็นพื้นที่ทางสังคมอีกแห่งหนึ่งที่ทำให้ชาวสวนมะพร้าวในชุมชนตำบลท่าคาพบกับพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาทั้งที่มาจากในและนอกชุมชนตำบลท่าคาได้มีโอกาสมาปฏิสัมพันธ์กัน ทั้งนี้การที่ชุมชนตำบลท่าคาได้เลือกที่จะจัดงานในลักษณะและรูปแบบแบบนี้ ก็เนื่องมาจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ของชุมชนตำบลท่าคาเป็นสำคัญที่มีคลองสายหลัก คลองสาขา แพรก ลำราง และลำประโดง อยู่กระจัดกระจายเต็มพื้นที่ชุมชนตำบลท่าคาและยังเป็นเครือข่ายทางน้ำที่สำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนตำบลท่าคาอีกด้วย อีกทั้งการที่ชุมชนตำบลท่าคายังเป็นที่ตั้งของตลาดน้ำท่าคา ตลาดน้ำที่สำคัญของการซื้อขายสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวันของชาวบ้านทั้งในและนอกชุมชนตำบลท่าคา ทำให้มีพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาที่มีเฉพาะที่มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนตำบลท่าคาเท่านั้น หากแต่ยังมีพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาที่มีภูมิลำเนาจากที่อื่น เช่น อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม และอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี มาซื้อขายสินค้าที่ตลาดน้ำท่าคาแห่งนี้ด้วย ดังนั้นกิจกรรมอันเนื่องมาจากขนบธรรมเนียมและประเพณีในมุมมองของการแข่งขันกีฬาทางน้ำดังกล่าวนี้ จึงเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีในทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาที่มีภูมิลำเนาทั้งที่อยู่ในและนอกชุมชนตำบลท่าคาพบกับชาวบ้านทั้งในและนอกชุมชนตำบลท่าคาในที่สุดด้วย

ส่วนการรวมกลุ่มทำกิจกรรมการบริการของตลาดน้ำท่าคา คือการที่ชาวบ้านในชุมชนตำบลท่าคาใช้ช่องทางจากการปฏิสัมพันธ์กันในทางสังคม มารวมกลุ่มกันพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการเพื่อสนองต่อนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มาท่องเที่ยวตลาดน้ำท่าคา ที่ประสงค์จะสัมผัสกับบรรยากาศของวิถีชีวิตชุมชนชาวสวนมะพร้าวและสองฝั่งลำน้ำ รวมถึงให้คุณค่าต่อเอกลักษณ์ของวิถีการค้าขายบนพื้นน้ำระหว่างพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคา กับชาวบ้านทั้งในชุมชนและนอกชุมชนตำบลท่าคาของตลาดน้ำท่าคา ด้วยการให้บริการบ้านพักเพื่อค้างคืนในรูปของการทำโฮมสเตย์ โดยมีข้อตกลงในการจัดให้นักท่องเที่ยวเข้าพักตามบ้านพักโฮมสเตย์ของสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ ซึ่งจะดำเนินการหมุนเวียนเข้าพักในแต่ละหลังตามลำดับ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ทำให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มาพักโฮมสเตย์ได้เรียนรู้วัฒนธรรมการดำรงวิถีชีวิตของชาวสวนมะพร้าว และพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาได้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงเป็นที่สุด

สำหรับการทำให้ตลาดน้ำท่าคาเป็นพื้นที่เพื่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมนั้น เห็นได้ว่า ตลาดน้ำท่าคาเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ทำให้สังคมและวัฒนธรรมของชาวสวนมะพร้าวในชุมชนตำบลท่าคาได้มีโอกาสรู้จัก และสัมผัสกับโลกทัศน์ภายนอกผ่านทางการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างชาวบ้านในชุมชนตำบลท่าคา กับพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาที่มีภูมิลำเนาอยู่นอกชุมชนตำบลท่าคา เช่น ในอำเภอบางคนที และอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม หรือจากจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดราชบุรี เป็นต้น

ทุนทางสังคมของชุมชนโดยรอบตลาดน้ำท่าคาที่เกี่ยวข้องกับตลาดน้ำท่าคา

(๑) ทุนวัฒนธรรม

ภูมิปัญญาและการสืบทอดของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนตำบลท่าคา นับเป็นลักษณะอย่างหนึ่งของทุนวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับตลาดน้ำท่าคา ซึ่งเป็นไปอย่างมีระบบระเบียบ และสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยมีสถาบันทางสังคมอย่างสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันหลักที่ช่วยสนับสนุนภูมิปัญญาและการสืบทอดในการดำรงวิถีการดำเนินชีวิตอย่างเป็นแบบแผน โดยใช้วิธีการถ่ายทอดวิธีการเรียนรู้และประสบการณ์ด้วยการทดลองและปฏิบัติจริง มิใช่การเรียนรู้จากการศึกษาผ่านทางทฤษฎี หรือผ่านทางสถาบันการศึกษา ภูมิปัญญาและการสืบทอดประสบการณ์นี้ จึงต้องอาศัยความสามารถในการสังเกต และการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาและการสืบทอดประสบการณ์จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ในที่นี้ภูมิปัญญาและการสืบทอดที่สนับสนุนการดำรงอยู่ของตลาดน้ำท่าคา ได้แก่ ทักษะการพายเรือ ทักษะการค้าขาย และทักษะการสังเกตปรากฏการณ์น้ำขึ้น – น้ำลง

นอกเหนือจากภูมิปัญญาและการสืบทอดแล้ว การที่ตลาดน้ำท่าคาเป็นพื้นที่ทางสังคมที่สำคัญแห่งหนึ่งของชุมชนตำบลท่าคา ทำให้มีการนำมาผูกโยงเข้ากับงานประเพณีประจำปีของชุมชนตำบลท่าคาด้วย นั่นคือการจัดการแข่งเรือหรือการแข่งขันกีฬาทางน้ำภายในชุมชนตำบลท่าคา นั่นเอง โดยเป็นงานประเพณีที่จัดขึ้นในช่วงคาบเกี่ยวกับวันลอยกระทง คือ วันขึ้น ๑๒ ค่ำ หรือ ๑๓ ค่ำ หรือ ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๒ ฉะนั้นการแข่งเรือหรือการแข่งขันกีฬาทางน้ำ จึงเป็นประเพณีที่หล่อหลอมความสมัครสมานสามัคคี และความมีน้ำใจในหมู่คณะของชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ภาครัฐในชุมชนตำบลท่าคาและพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาเข้าไว้ด้วยกัน

(๒) ทุนบุคคล

จรรยา เจือไทย ได้ร่วมกับชาวบ้านในชุมชนตำบลท่าคา และพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาเล็งเห็นถึงการสร้างความมั่นคงให้แก่ตลาดน้ำท่าคาทางด้านเศรษฐกิจ จึงได้หาวิธีเพิ่มกลุ่มเป้าหมายให้กับตลาดน้ำท่าคาด้วยการหาวิธีการดึงดูดลูกค้ากลุ่มใหม่ที่สามารเพิ่มรายได้ในระบบเศรษฐกิจให้แก่ตลาดน้ำท่าคาและชุมชนตำบลท่าคา ซึ่งในที่นี้ คือ นักท่องเที่ยวทั้ง

ชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยการเพิ่มวันซื้อขายในทุกวันเสาร์ – อาทิตย์ นอกเหนือจากในทุกวันข้างขึ้นและข้างแรม ทุก ๒ ค่ำ ๗ ค่ำ และ ๑๒ ค่ำ ด้วยเหตุผลว่า นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความสะดวกในการมาเที่ยวตลาดน้ำท่าคาได้มากกว่าการมาตามวันนัดในระบบปฏิทินทางจันทรคติ ซึ่งเป็นการช่วยส่งเสริมให้ตลาดน้ำท่าคาสามารถสืบเนื่องสถานะพื้นที่ทางสังคมให้กับชุมชนตำบลท่าคาต่อไปได้อีกด้วย ฉะนั้น จรูญ เจือไทย จึงเป็นบุคคลที่เหมาะสมกับการเป็นทุนบุคคลที่มีบทบาทในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการดำรงอยู่ของตลาดน้ำท่าคาให้เป็นตลาดน้ำที่สำคัญต่อชาวบ้านทั้งในและนอกชุมชนตำบลท่าคา และพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคา รวมถึงช่วยส่งเสริมนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้ได้ประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แนววิถีชีวิตการค้าขายทางน้ำแบบไทยในอดีต จากการจัดตลาดน้ำท่าคาในทุกวันเสาร์ – อาทิตย์ นอกเหนือจากการมีในวันข้างขึ้นและข้างแรม ทุก ๒ ค่ำ ๗ ค่ำ และ ๑๒ ค่ำ อีกด้วย

(๓) **ทุนเครือข่ายและความสัมพันธ์**

ความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายความสัมพันธ์ของพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาที่มี
ภูมิภานาทั้งในและนอกชุมชนตำบลท่าคาด้วยกัน และพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาที่มีภูมิภานาทั้งใน
และนอกชุมชนตำบลท่าคาับชาวบ้านทั้งในและนอกชุมชนตำบลท่าคาในแง่มุมต่างๆ นำมาซึ่งการ
เกิดเครือข่ายของความสัมพันธร่วมนกันที่ช่วยเกื้อหนุนการทำหน้าที่พื้นที่ทางสังคมของ
ตลาดน้ำท่าคา นั่นคือเครือข่ายความสัมพันธ์ของการซื้อขายสินค้าทางการเกษตรระหว่างครัวเรือน
ซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์ของครัวเรือนที่มีการซื้อขายผลผลิตทางการเกษตรที่แต่ละครัวเรือน
สามารถผลิตได้ระหว่างกัน และครัวเรือนที่มีสมาชิกเป็นพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาก็นำสินค้า
ทางการเกษตรเหล่านั้นไปซื้อขายที่ตลาดน้ำท่าคา ทำให้พ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคามีสินค้ามาซื้อ
ขายที่ตลาดน้ำท่าคามากมายตามแต่ฤดูกาลและปริมาณของสินค้าเกษตรนั้นๆ ตลาดน้ำ ท่าคาจึง
อุดมไปด้วยสินค้าทางการเกษตรมากมายที่พ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคานำมาซื้อขายระหว่างกันหรือ
ซื้อขายกับชาวบ้านทั้งในและนอกชุมชนตำบลท่าคาและนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและ
ชาวต่างประเทศ

นอกจากนี้เครือข่ายความสัมพันธ์ดังกล่าวก็มีความเข้มแข็ง กล่าวคือเครือข่ายความสัมพันธ์ร่วมกันของพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาที่มีภูมิลำเนาทั้งในและนอกชุมชนตำบลท่าคา กับชาวบ้านทั้งในและนอกชุมชนตำบลท่าคา มีการร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันในการจัดตลาดน้ำท่าคาเพิ่มขึ้นในทุกวันเสาร์ – อาทิตย์ นอกเหนือจากการจัดในวันข้างขึ้นและข้างแรม ทุก ๒ ค่ำ ๗ ค่ำ และ ๑๒ ค่ำ ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๒ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน เพราะการจัดตลาดน้ำท่าคาในทุกวันเสาร์ – อาทิตย์ มิใช่วิถีการค้าขายในแบบดั้งเดิม คือ ในวันข้างขึ้นและข้างแรม ทุก ๒ ค่ำ ๗ ค่ำ และ ๑๒ ค่ำ ซึ่งเป็นการค้าขายทุก ๕ วัน ฉะนั้น หากเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาที่มีภูมิลำเนาทั้งในและนอกชุมชนตำบลท่าคา กับชาวบ้าน

ทั้งในและนอกชุมชนตำบลท่าคาไม่เข้มแข็ง ก็ยากนักที่ตลาดน้ำท่าคาในทุกวันเสาร์ – อาทิตย์ จะสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนเหมือนในปัจจุบัน

(๔) ทฤษฎีศาสตร์

ในพื้นที่ตำบลท่าคาอุดมไปด้วยคลองสายหลัก คลองสาขา แพรก ลำราง และลำประโดง โยงใยเป็นเครือข่ายถึงกัน ซึ่งเป็นการสนับสนุนการดำรงอยู่ของตลาดน้ำท่าคา กล่าวคือ เป็นเครือข่ายทางน้ำที่ทำให้พ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาทั้งที่มีภูมิลำเนาอยู่ในและนอกชุมชนตำบลท่าคา และชาวบ้านทั้งในและนอกชุมชนตำบลท่าคา มีความสะดวกสบายต่อการพาขายเรือจากบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ริมคลองสายหลัก คลองสาขา แพรก ลำราง และลำประโดง มาที่ตลาดน้ำท่าคาได้อย่างสะดวก และรวดเร็วจากทุกทิศทุกทาง จึงเป็นผลสนับสนุนทำให้ตลาดน้ำท่าคา สามารถทำหน้าที่เป็นสื่อกลางเพื่อการซื้อขายสินค้าระหว่างพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคา กับชาวบ้านทั้งในและนอกชุมชนตำบลท่าคา มาจนถึงปัจจุบัน นั่นเอง

นอกจากการสนับสนุนให้พ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาทั้งที่มีภูมิลำเนาอยู่ในและนอกชุมชนตำบลท่าคา และชาวบ้านทั้งในและนอกชุมชนตำบลท่าคา มีความสะดวกสบายต่อการพาขายเรือ มาที่ตลาดน้ำท่าคาได้อย่างง่ายดายแล้ว ทฤษฎีศาสตร์ที่มีลักษณะเฉพาะของตำบลท่าคา ส่งผลให้ชาวบ้านในชุมชนตำบลท่าคาทำการปรับเปลี่ยนสภาพพื้นดินเพื่อการเกษตรกรรม ให้อยู่ในรูปของสวนยกร่อง เพื่อเพิ่มผลผลิตสินค้าทางการเกษตร คือ มะพร้าว รวมถึงพืชผัก ผลไม้ชนิดอื่นๆ และสินค้าแปรรูป เช่น น้ำตาลมะพร้าว หรือน้ำตาลปีบ หรือน้ำตาลปึก ซึ่งผลผลิตส่วนเกินบางส่วนที่เพิ่มขึ้นเหล่านี้ ถูกนำมาซื้อขายที่ตลาดน้ำท่าคา ชาวบ้านทั้งในและนอกชุมชนตำบลท่าคา และนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศจึงสามารถเลือกซื้อสินค้าเหล่านั้นได้ตามความพอใจ

ในส่วนของทุนทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กับตลาดน้ำท่าคานั้น เมื่อผู้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามจากการรวบรวมในพื้นที่ชุมชนตำบลท่าคาอย่างรอบด้านแล้ว พบว่าประกอบไปด้วยทุนวัฒนธรรม ทุนบุคคล ทุนเครือข่ายและความสัมพันธ์ และทุนภูมิศาสตร์ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับแนวคิดทุนทางสังคมภายใต้กรอบแนวคิดในการศึกษา เรื่องวิถีชีวิตชุมชนกับตลาดน้ำท่าคา ซึ่งประกอบไปด้วยทุนวัฒนธรรม ทุนบุคคล ทุนเครือข่าย ความสัมพันธ์ และสำนึกของความเป็นชุมชน ทุนทรัพยากรธรรมชาติ และทุนองค์กร จึงพบว่ามีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ทุนทางสังคมที่ได้จากการศึกษาในพื้นที่ชุมชนตำบลท่าคาไม่พบว่ามีทุนทางสังคมในส่วนของสำนึกของความเป็นชุมชน ทุนทรัพยากรธรรมชาติ และทุนองค์กร แต่กลับมีข้อค้นพบใหม่ในส่วนของทุนทางสังคมที่ไม่มีการกล่าวถึงภายใต้กรอบแนวคิดในการศึกษา เรื่องวิถีชีวิตชุมชนกับตลาดน้ำท่าคา นั่นคือ ทุนภูมิศาสตร์

ความสัมพันธ์ระหว่างการดำรงอยู่ของตลาดน้ำท่าคากับวิถีชีวิตชุมชนโดยรอบตลาดน้ำท่าคา

ความสัมพันธ์ระหว่างการดำรงอยู่ของตลาดน้ำท่าคาที่มีมานานับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันกับวิถีชีวิตชุมชนในชุมชนตำบลท่าคา พบว่าตลาดน้ำท่าคาสามารถดำรงอยู่มาได้จนถึงปัจจุบัน ไม่สูญหายหรือเปลี่ยนบทบาทหน้าที่เฉกเช่นในอดีตไปกับกาลเวลาที่เคลื่อนผ่านบนความเปลี่ยนแปลงของกระแสการพัฒนาระบบการคมนาคมทางบก กับกระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เหมือนเช่นตลาดน้ำแห่งอื่นๆ ในจังหวัดสมุทรสงคราม เนื่องมาจากวิถีชีวิตชุมชนทางด้านสภาพภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชุมชน วิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจและอาชีพของชุมชน และวิถีชีวิตด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ยังคงมีบทบาทที่สูงยิ่งในการสนับสนุนให้ตลาดน้ำท่าคาสามารถดำรงสถานะของการเป็นพื้นที่ทางสังคมเพื่อการซื้อขายสินค้าระหว่างพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาทั้งจากในและนอกชุมชนตำบลท่าคากับชาวบ้านทั้งในและนอกชุมชนตำบลท่าคาได้อย่างเหนียวแน่น แม้ว่าจะประสบกับการรุกรานของการคมนาคมทางบกและกระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก็ตาม แต่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตลาดน้ำท่าคา ไม่ว่าจะเป็นพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคา ชาวบ้านทั้งในและนอกชุมชนตำบลท่าคา และเจ้าหน้าที่ภาครัฐส่วนท้องถิ่นก็หากลวิธีลดทอนกระแสอันเชี่ยวกรากดังกล่าวด้วยการแยกตลาดน้ำท่าคาเพื่อสนองตอบการท่องเที่ยวของชาวไทยและชาวต่างประเทศในทุกวันเสาร์ – อาทิตย์นอกเหนือจากการเปิดตลาดน้ำท่าคาตามวิธีการค้าขายแต่ดั้งเดิมในวันข้างขึ้นและข้างแรม ทุก ๒ ค่ำ ๙ ค่ำ และ ๑๒ ค่ำ แต่ทั้งนี้เอกลักษณ์ของตลาดน้ำท่าคาแต่ดั้งเดิมไม่ว่าจะเป็นในมิติด้านช่วงวันเวลาที่มาซื้อขาย พื้นที่ที่มาซื้อขาย สินค้าที่มาซื้อขาย และผู้คนที่มาซื้อขาย ยังคงรักษาเอาไว้ได้บางส่วนไม่ผันเปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่แผ่ขยายเข้ามาถึงตลาดน้ำท่าคาและชุมชนตำบลท่าคาเสียทั้งหมด

สำหรับวิถีชีวิตชุมชนทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านสภาพภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชุมชน วิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจและอาชีพของชุมชน และวิถีชีวิตด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนนั้น อย่างที่ได้สรุปไว้ข้างต้นแล้วมีความสัมพันธ์กับตลาดน้ำท่าคาเพื่อให้ตลาดน้ำท่าคาสามารถดำรงสถานะของการเป็นพื้นที่ทางสังคมเพื่อการซื้อขายสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพของชุมชนตำบลท่าคาต่อไป แต่เมื่อพิจารณาในภาพรวมของวิถีชีวิตชุมชนทั้ง ๓ ด้านทั้งด้านสภาพภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ และด้านสังคมและวัฒนธรรมพบว่า การที่ตำบลท่าคามีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ประกอบไปด้วยคลองสายหลัก คลองสาขา แพรก ลำราง และลำประโดง เชื่อมโยงถึงกันเปรียบเสมือนเป็นเครือข่ายใยแมงมุม นั้นเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่ช่วยกำหนดคุณลักษณะของวิถีชีวิตชุมชนของชาวบ้านในชุมชนตำบลท่าคาทุกด้านแทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการนิยมนิยมนำเรือมาใช้ย่นระยะทางหรือใกล้กับเครือข่ายทางน้ำ เพื่อการใช้ประโยชน์จากเครือข่ายทางน้ำเหล่านี้ ถึงขนาดบางครั้งเรือที่มีได้มีพื้นที่อยู่ติดกับเครือข่ายทางน้ำสาธารณะต้องขุดทางน้ำโดยใช้แรงงานมนุษย์เพื่อให้เข้าถึงพื้นที่ในความ

ครอบครองของตนเองเลยทีเดียว นอกจากนี้ยังช่วยให้ชาวบ้านในชุมชนตำบลท่าคาสามารถสังเกตปรากฏการณ์น้ำขึ้น – น้ำลง ได้ง่ายอีกด้วย เนื่องจากปรากฏการณ์น้ำขึ้น – น้ำลง ทำให้ระดับน้ำในคลองสายหลัก คลองสาขา แพรก ลำราง และลำประโดง มีระดับที่สูง – ต่ำ แตกต่างกันไป กลายเป็นเงื่อนไขในเบื้องต้นของชาวบ้านในชุมชนตำบลท่าคาสำหรับการตัดสินใจใช้เรือพายเพื่อประโยชน์ในกิจกรรมต่างๆ เพราะการใช้เรือพายสำหรับสัญจรไปตามคลองสายหลัก คลองสาขา แพรก ลำราง และลำประโดงนั้น ต้องมีระดับน้ำที่สูงพอเหมาะ หากระดับน้ำตื้นเกินไปอาจทำให้เรือเกยตื้นและไม่สามารถพายต่อไปได้

นอกจากนี้ลักษณะทางภูมิศาสตร์ยังเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่กำหนดคุณลักษณะของวิถีชีวิตชุมชนด้านเศรษฐกิจและอาชีพอีกด้วย กล่าวคือลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่อุดมไปด้วยเครือข่ายทางน้ำ และยังอยู่ใกล้กับแม่น้ำแม่กลองและอ่าวไทย การเกิดปรากฏการณ์น้ำขึ้น – น้ำลง นำมาซึ่งการเกิดระบบ ๓ น้ำ คือ น้ำเค็ม น้ำกร่อย และน้ำจืด ในพื้นที่ตำบลท่าคา ซึ่งโดยปกติชนิดพันธุ์ของพืชที่ทนต่อความเข้มข้นของความเค็มในระดับที่สูงได้ และสามารถให้ผลผลิตที่เป็นประโยชน์ต่อการซื้อขายในท้องตลาดได้ ก็มีแต่เฉพาะมะพร้าวเท่านั้น จึงไม่เป็นเรื่องที่ประหลาดใจที่พื้นที่ตำบลท่าคาจะเต็มไปด้วยต้นมะพร้าว อีกทั้งเครือข่ายทางน้ำในพื้นที่ตำบลท่าคาที่แผ่ขยายเชื่อมต่อถึงกัน ยังทำให้เกิดอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์ดังกล่าวอีกอาชีพหนึ่งด้วย นั่นคืออาชีพพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคา ซึ่งโดยพื้นฐานแล้วพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคามากเป็นชาวบ้านที่มีภูมิลำเนาอยู่ในตำบลท่าคา มีบางส่วนที่มีภูมิลำเนานอกตำบลท่าคา จึงเป็นเหตุเป็นผลที่ว่าพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาจึงมักเป็นชาวบ้านในพื้นที่ตำบลท่าคา มากกว่า เพราะการเดินทางจากครัวเรือนมายังตลาดน้ำท่าคาสามารถทำได้สะดวกสบายรวดเร็วกว่านั่นเอง

ส่วนคุณลักษณะของวิถีชีวิตชุมชนด้านสังคมและวัฒนธรรมก็เช่นเดียวกัน ที่ถูกกำหนดด้วยเงื่อนไขทางภูมิศาสตร์ที่เป็นเครือข่ายทางน้ำที่แผ่ขยายเชื่อมต่อถึงกัน กล่าวคือชาวบ้านในพื้นที่ชุมชนตำบลท่าคา มีการตั้งบ้านเรือนกระจัดกระจายไปตามแนวเครือข่ายทางน้ำ และประกอบอาชีพการทำสวนมะพร้าว และการทำน้ำตาลมะพร้าวตลอดเวลาทั้งวัน และทุกวัน ทำให้เวลาในการเข้ากลุ่มทางสังคมโดยทั่วไปเป็นไปได้น้อย ยกเว้นการแสดงออกทางสังคมผ่านเครือข่ายทางน้ำอย่างคลองสายหลัก คลองสาขา แพรก ลำราง และลำประโดง นั่นคืองานแข่งขันกีฬาทางน้ำประจำปีของตลาดน้ำท่าคา และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมโดยมีตลาดน้ำท่าคาเป็นศูนย์กลาง ดังนั้นลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นเครือข่ายทางน้ำจึงเป็นตัวช่วยให้มีการเข้าสังคมและวัฒนธรรมของชาวบ้านในชุมชนตำบลท่าคาในช่วงเวลาที่พิเศษ อย่างงานประเพณีประจำปี หรือการจัดตลาดน้ำท่าคาในช่วงในวันข้างขึ้นและข้างแรม ทุก ๒ ค่ำ ๗ ค่ำ และ ๑๒ ค่ำ

ข้อเสนอแนะต่อการดำรงรักษาเอกลักษณ์ของตลาดน้ำท่าคา

ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

จากผลการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น มีข้อเสนอแนะต่อชุมชนตำบลท่าคาและตลาดน้ำท่าคา ดังนี้

(๑) การรักษาสภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ชุมชนตำบลท่าคา

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่สำคัญของพื้นที่ชุมชนตำบลท่าคา อันได้แก่ระบบเครือข่ายทางน้ำทั้งคลองสายหลัก คลองสาขา แพรก ลำราง และลำประโดงที่โยงใยเชื่อมต่อถึงกัน เป็นลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่กำหนดอนาคตการดำรงอยู่ของตลาดน้ำท่าคาในฐานะพื้นที่ทางสังคมเพื่อการซื้อขายสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพของชาวบ้านทั้งในและนอกชุมชนตำบลท่าคา ฉะนั้น การร่วมกันรักษาสภาพทางภูมิศาสตร์ของเครือข่ายทางน้ำในพื้นที่ชุมชนตำบลท่าคาให้คงอยู่ ย่อมเป็นผลดีต่อตลาดน้ำท่าคาอย่างแน่นอนในการดำรงสถานะของการเป็นพื้นที่ทางสังคมเพื่อการซื้อขายสินค้าระหว่างพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาและชาวบ้านทั้งในและนอกชุมชนตำบลท่าคาตลอดไป

(๒) การคงรักษาวันเวลาที่มาซื้อขายของตลาดน้ำท่าคา

จุดเด่นของตลาดน้ำท่าคาที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ การซื้อขายสินค้าในวันข้างขึ้นและข้างแรม ทุก ๒ ค่ำ ๗ ค่ำ และ ๑๒ ค่ำ ดังนั้น หากตลาดน้ำท่าคาไม่สามารถธำรงรักษาเอกลักษณ์ของวันเวลาที่มาซื้อขายสินค้าในวันข้างขึ้นและข้างแรม ทุก ๒ ค่ำ ๗ ค่ำ และ ๑๒ ค่ำ เอาไว้ได้แล้ว สถานะของการดำรงอยู่ของตลาดน้ำท่าคาย่อมต้องประสบกับปัญหาอย่างแน่นอน ในท้ายที่สุดตลาดน้ำท่าคาจะต้องสูญเสียเอกลักษณ์ของการเป็นตลาดน้ำเพื่อชุมชนแห่งสุดท้ายของจังหวัดสมุทรสงครามตลอดไป

(๓) การปลูกฝังอาชีพพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคา

พ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาที่มาซื้อขายที่ตลาดน้ำท่าคามักเป็นหญิงที่มีอายุเกิน ๕๐ ปี ขึ้นไปเกือบทั้งหมด บางส่วนเป็นพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาที่มาซื้อขายที่ตลาดน้ำท่าคาเกิน ๕ ปีขึ้นไป อีกบางส่วนเป็นพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาที่มาซื้อขายที่ตลาดน้ำท่าคาน้อยกว่า ๕ ปี ซึ่งเป็นการบ่งบอกสัญญาณบางอย่างที่เกี่ยวพันกับอนาคตของตลาดน้ำท่าคา จึงควรส่งเสริมให้เห็นคุณค่าของการทำอาชีพพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคาแก่ชาวบ้านในวัยนักเรียนและวัยรุ่นสาว เพื่อปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่ออาชีพพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำท่าคา เพื่อว่าจะช่วยธำรงสถานะของตลาดน้ำท่าคาให้เป็นสถานที่สำคัญสำหรับการเลือกซื้อสินค้าที่จำเป็นของชุมชนตำบลท่าคาต่อไปได้

ข้อเสนอแนะต่อองค์กรที่เกี่ยวข้อง

จากผลการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะต่อองค์กรที่เกี่ยวข้องกับชุมชนตำบลท่าคาและตลาดน้ำท่าคา ดังนี้

(๑) การทำประชาคมที่เกี่ยวข้องกับตลาดน้ำท่าคา

จากการที่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดน้ำท่าคา ส่งผลให้มีการดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตลาดน้ำท่าคาเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการโดยชาวบ้านในชุมชนตำบลท่าคาเอง และโดยหน่วยงานรัฐ ซึ่งแม้ว่าจะไม่เกิดความขัดแย้งขึ้นสำหรับการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวในหมู่บ้านในตำบลท่าคา ทว่าการดำเนินการใดๆก็ตามย่อมต้องมีผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว ฉะนั้นจึงควรที่จะมีการทำประชาคมชาวบ้านทั้งหมดในตำบลท่าคา โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลท่าคาเป็นแกนนำ เพื่อร่วมกันระดมความคิดเห็นร่วมกัน ซึ่งจะช่วยลดผลกระทบจากการดำเนินกิจกรรม และสามารถหาแนวร่วมในการสนับสนุนการทำกิจกรรมดังกล่าวเพิ่มขึ้นอีกด้วย

(๒) การพิจารณามาตรการหรือกฎเกณฑ์ที่ควรปฏิบัติในการซื้อขายสินค้า หรือการท่องเที่ยวที่ตลาดน้ำท่าคา

ควรที่จะออกมาตรการหรือกฎเกณฑ์ที่ควรปฏิบัติในการซื้อขายสินค้า หรือการท่องเที่ยวที่ตลาดน้ำท่าคา เพื่อให้เกิดความเสมอภาค หรือการได้รับความเป็นธรรมจากการซื้อขายสินค้า หรือการบริการที่ตลาดน้ำท่าคา เช่น การกำหนดราคากลางของสินค้าเพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้ซื้อ การตรวจสอบเครื่องชั่งน้ำหนักให้ได้มาตรฐาน การควบคุมคุณภาพของสินค้าที่มีการซื้อขาย เป็นต้น

(๓) การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการค้าขายสินค้าของตลาดน้ำท่าคา

การมีศูนย์เรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการค้าขายสินค้าของตลาดน้ำท่าคาตั้งอยู่ใกล้กับตลาดน้ำท่าคาเพื่อให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้เข้ามาเรียนรู้โดยสังเขปภายในระยะเวลาอันจำกัด ก็จะช่วยให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้สัมผัสกับตลาดน้ำท่าคาได้อย่างลึกซึ้งที่สุด และเหนือสิ่งอื่นใด เป็นการสะสมองค์ความรู้เกี่ยวกับตลาดน้ำท่าคาที่สมบูรณ์ที่สุด เพื่อให้คนรุ่นใหม่ของชุมชนตำบลท่าคาได้เรียนรู้ และตระหนักถึงความสำคัญของพื้นที่ทางสังคมอย่างตลาดน้ำท่าคา อันจะนำไปสู่สำนึกของการรักษามรดกของตนเองในที่สุด

บรรณานุกรม

- กิตติพร ใจบุญ. (๒๕๔๙). ตลาดกับวิถีชีวิต บทสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องตลาดใน
สังคมไทย. ใน สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์ (บรรณาธิการ). *ตลาดในชีวิต ชีวิตในตลาด*
(น.๑๕ – ๑๐๒). กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน).
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (๒๕๕๒). ๑๕ ตลาดบก ๑๖ ตลาดน้ำ. กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.
- ยุคลธร เดชะวนากร. (๒๕๔๕). *แม่ค้าตลาดน้ำ : วิถีชีวิตและการดำรงเอกลักษณ์ของชุมชน*.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, สาขาวิชาการพัฒนาแรงงานและสวัสดิการ.
- ราตรี โตเฟ่งพัฒน์. (๒๕๔๓). *ตลาดน้ำ: วิถีชีวิตของเกษตรกรภาคกลาง*. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- สุรจิต ชีรเวทย์. (๒๕๔๓). *คนแม่กลอง*. สมุทรสงคราม : หอการค้าจังหวัดสมุทรสงคราม.